

JAN HELLER : Dějiny českého biblického překladu 1620 –1808

(62 stran, bibliografie s. 59-62)

Téma si vybral autor po zralém uvážení své jazykovědné odbornosti (řádně získané magisterské úrovně) a dlouholeté ediční praxe v prestižním nakladatelství. V roli absolventa teologických studií chtěl v diplomové práci „ve středu pozornosti držet otázky teologické, a to pochopitelně ty, které jsou relevantní z hlediska translologie, tj. překladatelské teorie a praxe“ (s.6).

Metoda autorovy práce je výtečně promyšlena. Je znát dlouhodobá rozvaha. K metodice lze počítat i vymezení tématu (0.1) . První předpoklad tj. soustředění na teologii překladatelské teorie a praxe jsme už citovali. Dalším je přesné časové vymezení 1620-1808 s výběrem : bible Svatováclavská (1677), Žitavský Nový zákon (1720), bible Hallská (1722,1766) a bible Prešpurská (1808). K srovnání autor využívá jazykového fundamentu bible Kralické (1613) a pro zajímavost uvádí i řešení českého ekumenického překladu. Hlavní metodou je mezijazyková konfrontace. Pozornost je soustředěna na texty novozákonní a tudíž je výchozím jazykovým systémem novozákonní řečtina, případně latina. Překlad do češtiny je srovnáván na základě gramatických a lexikálních jevů, příklady si velmi vhodně vybírá sám autor.

Způsob zpracování se přesně drží metodicky vymezeného rozvrhu . Historii biblických překladů, lépe řečeno dobovému pozadí jejich vzniku věnuje autor nezbytnou pozornost, která není středem badatelské práce. Poněvadž jde převážně o údobí tzv. protireformace v českých zemích, dosud vyvolávající polemiky určitých typů historiků, autor se moudře vyhnul hodnotícím soudům. Pozornost zaměřil na překlady samy a srovnávání v zajímavých příkladech . Teologie překladů může být skryta v samém zadání („teologicky delimitační, exkluzivistické motivy vydavatelů bible Svatováclavské“ s.15), nebo dokonce v předmluvě, která má být jakýmsi „úvodem do studia bible“ (týká se druhé redakce bible Prešpurské z r. 1808, kde je „pobožný křesťan“ poučován, jak zcela racionalisticky vyřadit všechno nadpřirozené v biblickém čtení zcela v osvícenském duchu - s. 19-20).

V centrální „translologické analýze biblického textu“ (2, s.22-57) jsou pro historika, který není současně jazykovědcem, velmi zajímavá nová zjištění. Třeba, jak může myšlení teologické ovlivnit myšlení jazykové (s.34). Pro stále módní studium dějinné „každodennosti“ jsou zajímavé konzervativně uchovávané archaismy (s. 48-49), nebo „eufemizace a dysfemizace“ (2.2.- s.51-58). Učeně znějící termíny nakonec přinesou velmi životná zjištění, jak se vyhnout

v biblickém překladu slovům „tabuizovaným“ (společensky nepřipustným), jak volit mezi „mudrc a čarodějník“ ve stejně znějících slovech originálu užitých v různých souvislostech (s.53-54), jaký je rozdíl mezi „zástupem a zběří“ v podobném případě (s.54-55) a kdy je lépe užít pro přijímání potravy v biblickém překladu slov „jedení a žraní“ (s. 55-56).

Kritické připomínky jsou nepatrné. Z ryze historického hlediska bych pro kapitolu „dobové pozadí“ vzniku exilových biblických překladů raději neužívala Jana Fialu, *Hrozná doba protireformace* (Heršpice EMAN 1997) už proto, že sám název by mě upozornil na příliš rychlé hodnocení. Pokusila bych se zjistit, kdo z historiků se 17. a 18. stoletím zabýval soustavněji a odborněji : Jiří Mikulec, Pavel Bělina, Marie-Elizabeth Ducreux . Francouzská specialista na kulturu čtení v pobělohorské době (Ducreux) je dostupná i v překladech do češtiny.

Formální stránka je takřka dokonalá, překlepů je minimálně , snad jen na s. 48 chybí pravidelné srovnání s českým ekumenickým překladem (ČEP).

Hodnocení si autor určil sám svým zrale stručným „závěrem“ (s.58-59). Jde o práci znalou, poctivou a v nejlepším slova smyslu inteligentní. Napjatě čekám posudek zkušeného jazykovědce a editora J.A.Duse. Sama považuji diplomovou práci Jana Hellera za výtečnou.

Noemi Rejchrtová